

УДК 061:316.772

Цитування:

Палій С. В. Інформаційно-аналітична діяльність у контексті розвитку інформаційного суспільства. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 3. С. 76–80.

Palii S. (2022). Information and analytical activities in the development of information society. *Library Science. Record Studies. Informology*, 3, 76–80 [in Ukrainian].

Палій Сергій Васильович,

аспірант

Київського національного
університету культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0001-8685-2631>
paliysergiy7777@gmail.com

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Мета статті – виявити особливості розвитку інформаційно-аналітичної діяльності в процесі інформатизації суспільства. **Методологія дослідження.** Застосовано логічний, хронологічний, системно-структурний і порівняльний методи (для узагальнення теоретико-методологічних засад та аналізу інноваційних підходів до інформаційно-аналітичної діяльності в умовах сучасних тенденцій інформаційного суспільства); метод когнітивного аналізу (для виділення базових сутнісних характеристик інформаційного суспільства та виявлення принципів інформаційно-аналітичної діяльності); метод дедукції і теоретичного узагальнення (для формулювання висновків дослідження). **Наукова новизна.** Досліджено інформаційно-аналітичну діяльність у контексті феномену інформаційного суспільства; уточнено сутність понять «інформація» та «аналітика»; виявлено тенденції розвитку інформаційно-аналітичної діяльності на сучасному етапі. **Висновки.** Відповідно до тенденції розвитку сучасного суспільства головною метою інформаційно-аналітичної діяльності на початку третього десятиліття XXI століття стає отримання не стільки інформації як такої, скільки саме соціально та культурно значущої, що характеризується високим рівнем достовірності, ревалентності та якості. Отже, розвиток інформаційно-аналітичної діяльності, заснованої на селекціонуванні та впорядкуванні інформації, безпосередньо пов'язаний з її прагматичним сенсом, тобто можливістю розумного використання на певному етапі еволюції суспільного простору, відповідно до специфіки ситуації та рівня знань. Креативне, експериментальне начало інформаційно-аналітичної діяльності на сучасному етапі сприяє використанню галузевих аналітичних підходів у різноманітних сферах. Відповідно важливого значення набуває розвиток галузевої інформаційної аналітики, у якій генеруються специфічні підходи, методи та прийоми, що мають прикладний суспільно значущий ефект.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформація, аналітика, інформаційно-аналітична діяльність.

Palii Serhii,

graduate student,

Kyiv National University of Culture and Arts

INFORMATION AND ANALYTICAL ACTIVITIES IN THE DEVELOPMENT OF INFORMATION SOCIETY

The purpose of the article is to reveal the peculiarities of the development of information and analytical activities in the process of society digital development. **Research methodology** is based on the application of logical, chronological, systemic-and-structural, and comparative methods (to generalise theoretical and methodological principles, as well as the analysis of innovative approaches to information-analytical activity in modern trends of information society); the method of cognitive analysis (to distinguish the basic characteristics of information society and identify the principles of information and analytical activities); and method of deduction and theoretical generalisation (to specify research findings). **Scientific novelty.** Information and analytical activities in the information society was studied; the essence of the concepts 'information' and 'analytics' has been clarified; trends in the development of information and analytical activities at the current stage have been revealed. **Conclusions.** In accordance with the development trends of

modern society, the main goal of information and analytical activities at the beginning of the third decade of the XXI century is obtaining not information as such, but socially and culturally significant information, characterised by a high level of reliability, relevance, and quality. Therefore, the development of information and analytical activities based on the selection and arrangement of information is directly related to its pragmatic meaning, that is, the possibility of reasonable use at this stage of the evolution of public space, in accordance with the specifics of the situation and the level of knowledge. The creative, experimental beginning of information and analytical activity at the current stage promotes the use of branch analytical approaches in various fields. Accordingly, the development of industry information analytics becomes important, which generates specific approaches, methods, and techniques that have an applied socially significant effect.

Keywords: *information society, information, analytics, information and analytical activities.*

Актуальність теми дослідження. Сучасне суспільство характеризується динамізмом і складністю процесів, які в ньому відбуваються: якісно нові умови надзвичайно ускладнили комунікаційні, соціально-економічні й міжособистісні процеси та зв'язки. Протягом останніх десятиліть у наукових колах активно обговорюють тему становлення суспільства нового типу, яке в межах соціально-філософської традиції отримало назву «інформаційне». Процес формування інформаційного суспільства пов'язують з інформатизацією соціуму, масштабним упровадженням інформаційних технологій як способу діяльності динамічного буття суспільства. Наразі актуалізується проблематика розвитку інформаційно-аналітичної діяльності в контексті виявлення спільних рис її проявів у сучасному суспільстві, а також відповідно до розвитку галузевої інформаційної аналітики.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема різноманітних аспектів інформаційно-аналітичної діяльності, розвитку інформаційно-аналітичних процесів та інформаційно-аналітичного забезпечення в сучасному суспільстві присвячено значний масив наукових досліджень. Серед них наведемо праці О. Боднар, В. Варенко, В. Захарової, О. Кобелева, А. Ліпінської, О. Пархун, А. Пугач, Л. Чирун, О. Яценко й ін.). Проте темпи розвитку інформаційного суспільства, які безпосередньо залежать від масштабів поширення та доступності мобільних пристроїв, бездротових технологій і мереж зв'язку, а також низки інших об'єктивних та суб'єктивних факторів, потребують розширення і постійного оновлення наявної науково-теоретичної бази.

Мета дослідження – виявити особливості розвитку інформаційно-аналітичної діяльності в процесі інформатизації суспільства.

Виклад основного матеріалу. Дослідники визначають інформаційне суспільство як «суспільство, засноване на впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій» [4, 287], «сучасне суспільство з високим рівнем розвитку інформаційної культури (створення, переробки та використання інформації), що характеризується: здатністю якісно продукувати всю необхідну для життєдіяльності

суспільства інформацію; наявністю розвиненої інформаційної інфраструктури суспільства; високим рівнем доступності всіх членів суспільства до необхідної інформації; великою часткою працездатного населення, що працює в інформаційному секторі економіки» [1, 41], типовою характеристикою якого є визнання інформації «одним з найважливіших суспільних ресурсів, а інформаційний сектор економіки (виробництво, зберігання, обробка, передача і споживання інформації) – одним з найважливіших видів суспільної діяльності, який створює інформаційно-комунікаційну базу для формування глобального інформаційного суспільства та розвитку науково-технічного, соціально-економічного й освітньо-культурного прогресу» [1, 41].

Ю. Максименко акцентує на тому, що побудова глобального інформаційного суспільства вимагає подолання таких проблем, як: «інформаційно-технологічний дисбаланс та інформаційна ізоляція окремих регіонів і країн; негативний вплив комунікаційних та інформаційних технологій; незабезпеченість інформаційних прав та свобод людини (громадянина), включаючи право на доступ до інформації і конфіденційність» [5, 41].

Створення індивідуальних інформаційних суспільств відбувається в межах набагато більш масштабного міжнародного процесу змін. Частково це пов'язано з тим, що інформаційні системи, які розвиваються, мають глобальний або принаймні міжнародний характер: системи супутникового мовлення не визнають національних меж; телекомунікаційні мережі забезпечують зв'язки між країнами й континентами, а кращим прикладом глобальної системи є інтернет.

Аналізуючи трансформаційні процеси, характерні для інформаційного суспільства від початку появи й до утворення глобального інформаційного середовища, І. Олефір наголошує, що причинами його зародження стали глобалізаційні процеси, які в контексті специфіки цього феномену проявилися в інтеграції інформаційних систем у єдину світову економіку [7, 23].

Характерною ознакою глобального інформаційного суспільства стало формування, внаслідок масштабного поширення і популяризації

інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій, єдиного світового часопростору. Відповідно організаційні структури, у яких поєднано програмно-технічні та програмно-технологічні можливості графічного, звукового, текстового, мультиплікаційного й відеовідтворення інформації – комп'ютерні мультимедіа – є «організаційною основою сучасного етапу становлення інформаційного суспільства» [1, 42].

На початку третього десятиліття ХХІ століття можна говорити про останню стадію формування інформаційного суспільства, невід'ємними характеристиками якого є:

- використання інформаційних технологій в усіх сферах життя суспільства: економічній, політичній, соціальній, культурній, розвитку штучного інтелекту;

- стрімке зростання та диференціація попиту на всі види інформації, зокрема наукову, технічну й значною мірою економічну, а також підвищення вимог до змісту та форм наданих даних.

Динамічне формування інформаційного суспільства на початку ХХІ століття зумовлене цілеспрямованим розвитком інформаційних відносин і зростанням обсягу застосування новітніх інформаційних технологій.

Ключовим поняттям у соціології, політології та економіці т. зв. інформаційного суспільства є інформація. Людина постійно зазнає величезної кількості сенсорних входів і внутрішніх переживань, відчуттів та думок. Практично все, що існує у Всесвіті й може потрапити в поле зору людини, може бути сприйняте як інформація.

Поняття «інформація» є одним із найбільш неоднозначних явищ в академічному вимірі, незважаючи на те, що в багатьох наукових галузях воно є центральним. На думку вітчизняних дослідниць М. Демкової та М. Фігель, відсутність однозначного трактування категорії «інформація» в сучасних теоретичних і прикладних науках зумовлена тим, що вона «виступає одним із найважливіших факторів системи суспільних відносин» [2, 14]. Британський науковець А. Корнеліус підкреслює унікальність індивідуального сприйняття інформації, стверджуючи, що не існує інформації, не залежної від наших соціальних практик [11, 45]. Така позиція знайшла відображення в символічному інтеракціоністському підході.

Поняття інформації в тому вигляді, у якому його використовують у побутовій мові, як знання, що передаються, відіграє центральну роль у сучасному інформаційному суспільстві. На думку Р. Капурро, поняття «інформація» належить до процесу перетворення знань і, зокрема, до відбору й інтерпретації в конкретному контексті [10, 344]. С. Браман розглядає інформацію як конститутивну силу в суспільстві, акцентуючи на телеологічній

природі інформаційних систем і послуг [9, 236]. Р. Капурро наголошує, що використання терміна «інформація» завжди повинно мати на увазі, що інформація – це те, що є інформативним для певної людини й залежить від її інтерпретаційних потреб та навичок [10, 348].

Слово «інформація» має латинське коріння (*informatio*), і його використовують у двох контекстах: як акт формування розуму та акт передачі знань – ці два види діяльності безпосередньо взаємопов'язані.

На сучасному етапі розвитку інформаційних технологій, що зумовлений надзвичайною активізацією дигітальної культури, особливого значення набуває аналітична діяльність. В інформаційному соціумі вона позиціонується як діяльність, що передбачає органічне поєднання трьох компонентів: функціонального (володіння аналітичними методами), галузевого (знання предметної галузі) й особистісного (особистісний творчий компонент).

Аналітика – це аналіз даних та інформації для їх кращої організації та збереження, зручного й ефективного відстеження. Аналітика покликана полегшити життя шляхом впровадження і більш ефективного включення аналітичних процесів і систем, щоб вони могли працювати в напрямі більш організованої і добре структурованої майбутньої інтеграції.

Поняття «аналітика» (від гр. *ἀναλυτικά* – мистецтво аналізу), витоками якого вважають праці Аристотеля [12, 43], є найважливішим поняттям професійної прикладної інтелектуальної діяльності представників багатьох професій. Довідкова література визначає аналітику як основу «інтелектуальної, логіко-мисленнєвої діяльності, що спрямована на вирішення різноманітних завдань», основу якої становить «не стільки принцип констатації фактів, скільки принцип «випередження подій», що дає змогу організації або індивідові прогнозувати майбутній стан об'єкта аналізу» [8, 10]. Аналітику зазвичай розуміють як сукупність аналізу, синтезу, узагальнення та прогнозування, що виступає єдиною ланкою між моніторингом (збиранням, отриманням) даних та ефективним прийняттям рішень.

П. Занадрук наголошує, що найважливішою функцією аналітики є прогностика, оскільки «заради прогнозу виконують всі інші функції. Прогноз висвітлюють у новому документі (аналітичному продукті), заради створення якого проводять аналіз і синтез певної інформації» [3, 131].

Найважливішими компонентами аналітики є: методологія інформаційно-аналітичної роботи, організаційне забезпечення процесу інформаційно-аналітичної діяльності, технологічно-методологічне забезпечення розробки і створення інструментальних засобів для її ведення.

У контексті специфіки інформаційного суспільства розуміємо аналітику як *комплексний дослідницький*

інтерпретаційний підхід, спрямований на виявлення, дослідження, оцінювання, референціювання та зіставлення даних, виявлення, дослідження та моделювання природи й онтологій речей і процесів, тенденцій та закономірностей, екстактування образів та процес осмислення, що характеризується високим ступенем аналітико-синтетичної переробки й трансформації отриманої інформації в інноваційні, формалізовані, ревалентні прогнози та моделі, а також рекомендації для прийняття ефективних рішень.

В умовах глобального інформаційного суспільства аналітична діяльність передбачає володіння сукупністю інтелектуальних технологій, що дають змогу адекватно відображати сутність явищ і процесів, виявляти приховані в потоках інформації фактори й тенденції розвитку, прогнозувати та створювати наукову основу для управлінських рішень. У процесі вирішення завдань та прийняття рішень на всіх етапах аналітичної діяльності неабияке значення відіграють інтелектуальний, творчий підхід, професійні якості, грамотне використання систем цифрової обробки даних.

Відповідно до чинного законодавства України, задоволення інформаційних потреб сучасного суспільства відбувається засобами інформаційного механізму – системи інформаційно-аналітичного забезпечення інноваційного розвитку суспільства, що містить: інформаційно-ресурсну складову; інформаційно-комунікаційну складову (канали передачі інформації); інституційну складову (інституції, що здійснюють процес пошук, збору, обробки, зберігання, передачі та поширення інформації).

Інформаційно-аналітична діяльність – це діяльність, заснована на використанні процесу аналізу / синтезу сукупності відомих даних про об'єкт та призначена для отримання нового знання про нього; унікальна форма, пов'язана з аналітичним підходом до орієнтування в інформаційних потоках та відбору отриманої інформації, а її якість у багатьох аспектах визначає успішний розвиток політичної, економічної, освітньої, юридичної та медичної галузей. У процесі здійснення інформаційно-аналітичної діяльності застосовують широкі методи аналізу даних, зокрема запозичених з різних наук. Особливу роль в інформаційно-аналітичній діяльності відіграють загальні методи наукового дослідження – аналіз та синтез інформації, які нерозривно пов'язані між собою і є основою будь-якої пізнавальної та практичної діяльності.

О. Мандзюк окреслює такі етапи інформаційно-аналітичної діяльності: визначення об'єкта, предмета та проблеми аналізу; побудова ідеальної

моделі об'єкта й предмета; збирання інформації; оцінка фактографічного матеріалу; розкриття значення фактів; побудова гіпотези; вибір виду аналізу; вибір або розробка методів аналізу; докази; формулювання аналітичних висновків; достовірний і чіткий виклад результатів дослідження [6, 393].

Відповідно до світових тенденцій глобалізації інформаційного суспільства, активізації його розвитку, усі галузі життєдіяльності людини потребують інформаційно-аналітичного забезпечення. На нашу думку, розвиток інформаційно-аналітичної діяльності, адекватний рівню розвитку інформаційного суспільства, передбачає створення в усіх галузях та напрямках людської діяльності інформаційно-аналітичної системи як інструменту вирішення поставлених завдань, пришвидшення і підвищення якості обробки інформації про стан галузі, тенденції та перспективи розвитку.

Використання сучасних інформаційних технологій є важливою умовою модернізації та вдосконалення чинних систем управління. Відповідні ефекти можуть бути досягнуті за рахунок забезпечення принципово нових можливостей своєчасного доступу осіб, які приймають рішення на будь-яких рівнях, аналітиків, спеціалістів до інформації, необхідної для ухвалення рішень; підвищення обсягів та якості інформаційних ресурсів, що використовують, а також розширення можливостей їх аналітичної обробки за допомогою сучасних програмно-технічних засобів та ін.

Висновки. Відповідно до тенденцій розвитку сучасного суспільства, головною метою інформаційно-аналітичної діяльності на початку третього десятиліття XXI століття стає отримання не стільки інформації як такої, скільки саме соціально та культурно значущої інформації, що характеризується високим рівнем достовірності, ревалентності та якості. Отже, розвиток інформаційно-аналітичної діяльності, заснованої на селекціонуванні та впорядкуванні інформації, безпосередньо пов'язаний з її прагматичним сенсом, тобто можливістю розумного використання на певному етапі еволюції суспільного простору, відповідно до специфіки ситуації та рівня знань. Креативне, експериментальне начало інформаційно-аналітичної діяльності на сучасному етапі сприяє використанню галузевих аналітичних підходів у різноманітних сферах. Відповідно важливого значення набуває розвиток галузевої інформаційної аналітики, у якій генеруються специфічні підходи, методи та прийоми, що мають прикладний суспільно значущий ефект.

Список використаної літератури

1. Бебик В. М. Глобальне інформаційне суспільство: поняття, структура, комунікації. *Інформація і право*. 2011. № 1(1). С. 41–49.
2. Демкова М., Фігель М. Інформація як основа інформаційного суспільства: поняття та правове регулювання. *Інформаційне суспільство. Шлях України. Бібліотека інформаційного суспільства*. Київ : Відродження та ПРООН, 2004. С. 150–163.
3. Занадрук П. Правова аналітика – професія майбутнього. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. 2020. Вип. 27. С. 129–136.
4. Легомінова С. В. Інформаційне суспільство як платформа забезпечення конкурентоспроможності підприємств. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 286–290.
5. Максименко Ю. Є. Інформаційне суспільство в Україні: стан та перспективи становлення. *Підприємництво, господарство і право*. 2014. № 12. С. 40–42.
6. Мандзюк О. А. Інформаційно-аналітичні служби, центри аналітичних досліджень як суб'єкти аналітичної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Право*. 2018. Вип. 48. С. 164–170.
7. Олефір І. В. Генезис інформаційного суспільства. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2018. № 1 (37). С. 23–27.
8. Ягупов В. В., Савченко І. М. Інформаційно-аналітична діяльність педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів : термінологічний словник. Київ : ІПТО НАПН України, 2014. 127 с.
9. Braman S. Defining information: An approach for policymakers. *Telecommunications Policy*. 1989. № 13 (3). Pp. 233–242. DOI:10.1016/0308-5961(89)90006-2.
10. Capurro R., Hjørland B. The concept of information. *Annual review of information science and technology*. 2003. Vol. 37. Iss. 1. Pp. 343–411.
11. Cornelius I. Meaning and method in information studies. Norwood, NJ, Ablex, 1996.
12. Striker G. From Aristotle to Cicero: Essays in Ancient Philosophy. Oxford Scholarship Online, 2022. DOI:10.1093/oso/9780198868385.003.0007.

References

1. Bebyk, V. M. (2011). Global information society: concepts, structure, communications. *Information and law*, 1(1), 41–49 [in Ukrainian].
2. Demkova, M., Figel, M. (2004). Information as the basis of the information society: concept and legal regulation. *Information society. The way of Ukraine. Library of information society*. Kyiv: Renaissance and UNDP, 150–163 [in Ukrainian].
3. Zanadryk, P. (2020). Legal analytics – the profession of the future. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*, 27, 129–136 [in Ukrainian].
4. Legominova, S. V. (2017). Information society as a platform for ensuring the competitiveness of enterprises. *Economy and society*, 8, 286–290 [in Ukrainian].
5. Maksimenko, Yu. E. (2014). Information society in Ukraine: state and prospects of development. *Entrepreneurship, economy and law*, 12, 40–42 [in Ukrainian].
6. Mandzyuk, O. A. (2018). Information and analytical services, analytical research centers as subjects of analytical activity. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Law series*, 48, 164–170 [in Ukrainian].
7. Olefir, I. V. (2018). Genesis of information society. *Bulletin of NTUU "KPI". Political Science. Sociology. Right*, 1(37), 23–27 [in Ukrainian].
8. Yagupov, V. V., Savchenko, I. M. (2014). Information and analytical activity of pedagogical workers of vocational and technical educational institutions: terminological dictionary. Kyiv: IPTO NAPN of Ukraine [in Ukrainian].
9. Braman, S. (1989). Defining information: An approach for policymakers. *Telecommunications Policy*, 13(3), 233–242 [in English].
10. Capurro, R., Hjørland, B. (2003). The concept of information. *Annual review of information science and technology*, 37, 1, 343–411 [in English].
11. Cornelius, I. (1996). Meaning and method in information studies. Norwood, NJ, Ablex [in English].
12. Striker, G. (2022). From Aristotle to Cicero: Essays in Ancient Philosophy. Oxford Scholarship Online. DOI:10.1093/oso/9780198868385.003.0007 [in English].

Стаття надійшла до редакції 08.07.2022
Отримано після доопрацювання 08.08.2022
Прийнято до друку 15.08.2022